

Eerste predikant Philaeus moest uitwijken naar Genemuiden Meppel ontevreden over stadhouders' keuze

door Frans Verkade

Over het beroepingswerk van predikanten voor de stad Meppel is soms veel te doen geweest. Ongetwijfeld zijn met enige regelmaat voorafgaande aan verkiezingen uren volgesproken over de vraag welke persoon het zou moeten worden. De allereerste keer is het allemaal veel anders gegaan. Geen democratisch genomen besluit maar de wil van stadhouder Willem Lodewijk lag aan de overkomst van ene Simon Johannis Philaeus ten grondslag.

Nauwelijks aangetreden als stadhouder van Drenthe schrijft Graaf Willem Lodewijk een brief aan de Emders predikant Menso Alting. Hij wenst adviezen voor de invoering van de gereformeerde leer en de vervanging van de pastoors door dominees. Het is dan 11 november 1597.

Nauwelijks drie maanden later wordt in een tweede brief meegedeeld dat er reeds zeven gemeenten zijn die een "godzalig en bekaam" predikant nodig hebben en kunnen onderhouden. Als eerste wordt Meppel genoemd.

Opmerkelijk is dat er nog drie Zuidwestdrentse gemeenten volgen: Diever, Havelte en Kolderveen. Uitgezonderd Diever waren deze kerkelijke gemeenten reeds geruime tijd op het reformatiegezinde Steenwijk aangewezen.

De stadhouder wil de touwtjes van de predikantenbenoeming in eigen handen houden om onbekwame personen geen enkele mogelijkheid voor één of ander college te geven en zo de reformatie krachtig te bevorderen.

Oudere man

Alting slaagt er niet in op korte termijn bekwame predikers te laten overkomen. Als op 12 augustus 1598 de eerste kerkelijke vergadering in Drenthe samenkomt verschijnt ook ene Simon Johannis Philaeus uit Meppel. Hij krijgt er zelfs de niet onbelangrijke taak van scriba toebedeeld. We volgen deze Drentse Reformatie-gezinde predikant van het eerste uur die het hier met zijn Coevorder collega ook wat langer heeft uitgehouden.

De dominee is reeds op leeftijd als Meppel in beeld komt. Hij heeft inmiddels ook de nodige ervaringen in zijn dagboek kunnen schrijven. De geboren Groninger doet in 1581 intrede te Dirksland. Destijds een combinatie vormend met Herkingen en Melissant. Vijf jaar later volgt de roep naar het wat grotere Oudewater om als tweede predikant de herdersstaf op te pakken. Hij blijft er niet lang en besluit in 1588 de weggestuurde, inmiddels doopsgezind geworden, predikant van Oostzaan op te volgen. Ook Philaeus moet daar al snel het veld ruimen.

Op de vlucht

Hij vlucht naar zijn geboortestreek. Althans als in de zomer van het jaar 1595 de predikanten voor de eerste vergadering in Groningen bijeen zijn vertegenwoordigt hij de kerk van Hellingwoude.

Een jaar later heeft hij deze plaats voor Slochteren verwisseld. Zijn verblijf aldaar als eerste predikant is zeer kort. Ruzie doet Philaeus aan het begin van 1598, overigens zonder een "ontslagbewijs", naar het dichtbij Groningen gelegen Haren trekken.

Ondanks dat hij in april gesprekspunt vormt voor de Groninger synode stelt stadhouder Willem Lodewijk hem nog hetzelfde jaar aan in Meppel. Zoals geschreven, z'n uitstraling is zo groot dat hij tijdens de ene na de andere kerkelijke vergadering een bestuursfunctie mag vervullen. Hij blijkt een vooruitstrevend leider van formaat die met strakke hand afrekenet met de roomse gebruiken en een nieuwe organisatie opzet. Onder zijn leiding wordt Drenthe in een Ooster- en Westerclassis gesplitst.

Meppeler klachten

De grote inzet zal hem al snel opbreken. In het jaar 1601 volgt er een drastische wending. "Twolfen en principalen" van Meppel hebben een brief met klachten naar de Drentse synode gestuurd. Men oordeelt hem twistziek en verwijt hem met leugens en laster om te gaan. Hij heeft tweedracht in de gemeente gebracht en daarbij de eenvoudigen steeds meer met afkeer vervuld.

Het schrijven komt de eerste vergadering van de Westerclassis goed uit. De vrees is groot dat hij heel kerkelijk Drenthe aan zich wil onderwerpen en als "nieuwe paus" gaat regeren. Er wordt snel met hem afgewerkt. Op 8 september 1601 staat de predikant op straat, ongeschikt verklaard om welke Drentse gemeente ook te dienen. Hij mag zelfs niet meer preken.

Naar Genemuiden

De Meppeler voorganger laat het er niet bij zitten. Als "godzalig en bekwaam" predikant ingeroepen door Willem Lodewijk dient hij meteen bij de stadhouder een klacht in. Deze neemt de zaak hoog op en eist dat Drentse predikanten zeer tegen hun zin in bij zijn afwezigheid tekst en uitleg komen geven op de Groninger synode.

Philaeus wint de strijd. De schorsing wordt als onrechtmatig bestempeld en de dominee wordt in ere hersteld. De synode oordeelt dat de jaloerse predikanten meer aandacht hadden moeten geven aan de waardering bij het kerkvolk in Meppel.

Een terugkeer naar Meppel zit er echter niet in. Inmiddels heeft de gemeente los van de stadhouder een nieuw predikant beroepen. Het wordt dan Genemuiden waar zijn voorganger vanwege armoede was weggevlucht en Philaeus zijn "oude dag" mag doormaken en wellicht ook is overleden.

Ondertussen is het allemaal anders gelopen dan stadhouder Willem Lodewijk had gehoopt. Ondanks z'n grote bemoeienis in de beginfase waren niet overal die predikanten aangetreden die hij had gewenst.